

บทที่ 3

ผลของการวิจัย

ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลนั้น แบบสอบถามเป็นมาตรวัดที่สำคัญมากของการวิจัย เพราะถ้าวัดผิดพลาดวัดในเรื่องที่ไม่ต้องการศึกษาจริง ความผิดพลาดก็จะเกิดทั้งหมด ไม่สามารถชดเชยความผิดพลาดด้วยเทคนิคใดๆทางสถิติได้(สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541) ผู้วิจัย จึงให้ความสำคัญระมัดระวังและความสำคัญเป็นพิเศษ ทั้งในรายละเอียดของแบบสอบถาม รวมถึงการแจกแบบสอบถาม ให้กับผู้กรอกข้อมูล ซึ่งได้พยายามเน้นในเชิงคุณภาพมากที่สุด และจากการวิจัยได้ข้อมูลดังนี้

1. ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อปี

ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อปี สถานที่เกิด/ ถิ่นกำเนิด ซึ่งอ้างอิงจากตารางในภาคผนวก มีผลการวิจัยดังนี้

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นถึงช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 300 คน พบว่า ช่วงอายุที่มีมากที่สุดคือ 21 – 30 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 31 – 40 ปี 41 – 50 ปี และต่ำกว่า 20 ปี ตามลำดับโดยที่อายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไปมีน้อยที่สุด อายุเฉลี่ยของผู้ที่กรอกแบบสอบถามทั้งหมดคือ 32.09 ปี ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมีอายุ 28 ปี เป็นเพศชายสูงกว่าเพศหญิง ในจำนวนนี้มีผู้ที่ไม่ระบุเพศจำนวน 2 คน การศึกษาจบปริญญาตรีมีสูงสุด รองลงมาคือผู้ที่จบมัธยมปลาย ปวช. จบอนุปริญญา ปวส. ปวท. มัธยมต้น ประถมศึกษา และสูงกว่าปริญญาตรีตามลำดับ โดยที่จบสูงกว่าปริญญาตรีมีน้อยที่สุด ในจำนวนนี้มีผู้ที่ไม่ระบุระดับการศึกษาจำนวน 2 คน สถานภาพการสมรสของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีสถานภาพโสดสูงสุด รองลงมาคือสถานภาพสมรส และสถานภาพหย่าร้าง ตามลำดับ จะมีเพียง 1% เท่านั้นที่มีสถานภาพหม้าย ซึ่งในที่นี้มีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ระบุสถานภาพมีจำนวน 2 คน อาชีพของกลุ่มตัวอย่างพบว่า อาชีพพระภิกษุ สามเณร ซึ่งมีมากที่สุด รองลงมาเป็น พนักงาน-ลูกจ้างเอกชน ผู้จำหน่ายพระเครื่อง พนักงานมหาวิทยาลัย สถานบันการศึกษา ค้าขายทั่วไป อาชีพอิสระ รับจ้าง ข้าราชการ ทหาร-ตำรวจ ข้าราชการพลเรือน นายจ้าง ผู้ประกอบการ พนักงานมหาวิทยาลัย สถานบันการศึกษา และพ่อบ้าน แม่บ้าน ตามลำดับ สำหรับอาชีพเกษตรกร มีจำนวนน้อยที่สุดเพียง 1 คนเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 0.3

จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็น พระภิกษุ สามเณร และกลุ่มนักเรียน นักศึกษา เป็นส่วนใหญ่ ในด้านอาชีพของกลุ่มตัวอย่างนี้ พบว่าการที่ผู้วิจัยได้เจาะจงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้มีความรู้ในด้านพระธรรมวินัยและมีความรู้ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อให้แบบสอบถามสามารถประเมินในกลุ่มที่ศึกษาพระธรรม คำสอน และผู้ที่มีความรู้ด้านหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยทั่วไปมากกว่าบุคคลทั่วไปโดยส่วนใหญ่ ซึ่งก็เป็นพระภิกษุ สามเณรนั้น มีจำนวนมากและเป็นกลุ่มใหญ่ในทางสถิติด้วย เนื่องจากพระเครื่องมีความเกี่ยวข้องกับพระภิกษุ-สามเณร อย่างชัดเจน และในอีกกรณีที่มีความซับซ้อนเกิดขึ้น คือกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพหลายอย่าง เช่น เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ รับราชการ และประกอบอาชีพจำหน่ายพระเครื่องในขณะเดียวกัน ซึ่งจะจำหน่ายพระเครื่อง ในวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือ หลังเวลาเลิกงานประจำ เป็นต้น ในส่วนของการจำแนกรายได้ต่อปีของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า รายได้ต่ำกว่า 50,000 บาทต่อปีมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ รายได้ต่อปีอยู่ระหว่าง 50,001-120,000 บาท 120,001-240,000 บาทต่อปี และรายได้ระหว่าง 600,001-1,000,000 บาท ตามลำดับ รายได้ระหว่าง 600,001 - 1,000,000 บาท นั้นมีจำนวนน้อยที่สุด ซึ่งจากการศึกษาในด้านรายได้ พบเช่นกันว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็น พระภิกษุ สามเณร จะเป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ที่ระบุรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากที่สุดอีกเช่นกัน การจำแนกสถานที่เกิด/ถิ่นกำเนิด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่กรุงเทพมหานครสูงสุด รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาอีกคือภาคกลาง สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนน้อยที่สุด และในจำนวนนี้มีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ระบุภาคจำนวน 1 คน

2. ผลการวิจัยข้อมูลด้านแนวคิด ความเชื่อ และความศรัทธา ต่อพระเครื่อง

จากตาราง 2 พบว่ามีผู้ที่มีพระเครื่องไว้ในครอบครองสูงถึง 257 คน คิดเป็นร้อยละ 86.2 มีมากกว่าผู้ไม่มีพระเครื่องไว้ในครอบครองถึงร้อยละ 72.4 และมีผู้ที่ไม่ตอบแบบสอบถามจำนวน 2 คน และ จากตาราง 3 เป็นข้อมูลแหล่งที่มาของพระเครื่อง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบสาเหตุ ได้ 1 ข้อ หรือมากกว่า 1 ข้อ พบว่า ญาติหรือบุคคลที่คุ้นเคยมอบให้มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ พระภิกษุสงฆ์มอบให้หรือได้จากการนมัสการพระสงฆ์ กับจากการทำบุญหรือบริจาค และได้รับเป็นของที่ระลึกจากวัด รองลงมา โดยแหล่งที่มาของพระเครื่องที่น้อยที่สุด คือ จากการทำบุญกับเช่าจากบุคคลอื่น พระภิกษุสงฆ์มอบให้กับเช่าจากการทำบุญกับเช่าหรือสั่งจากวัด พระภิกษุสงฆ์มอบให้กับเช่าจากบุคคลอื่นกับเช่าหรือสั่งจากวัดและญาติกับจากการทำบุญกับเช่าจากบุคคลอื่นกับเช่าหรือสั่งจากวัดมีเพียงจำนวน 1 คน เท่านั้น

จากตาราง 4 พบว่าจำนวนพระเครื่องที่มีในครอบครองมากที่สุด คือ 1-10 องค์ รองลงมาคือ 11-30 องค์ และ 61-100 องค์ ตามลำดับ โดยที่ 31-60 องค์นั้น มีผู้ครอบครองน้อยที่สุดในที่นี้มีผู้ที่ไม่ได้กรอกแบบสอบถามจำนวนสูงถึง 43 คน และจากตาราง 2 นั้นจะเห็นว่ามีผู้ไม่มีพระเครื่องไว้ในครอบครองถึง 41 คน แสดงว่ามีเพียงแค่ 2 คนเท่านั้นที่ไม่สามารถทราบข้อมูลได้ และจากตาราง 2 พบว่ามีผู้มีจำนวนพระเครื่องอยู่ถึงร้อยละ 86.2 ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า คนส่วนใหญ่มีพระเครื่องไว้ในครอบครองมากที่สุด คือ 1-10 องค์

จากตาราง 5 จะเห็นว่าสาเหตุการครอบครองพระเครื่องเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยสร้างกำลังใจมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับ 1 เพื่อเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตรายทั้งปวงให้แคล้วคลาด มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญสูงสุดเป็นอันดับที่ 2 และอันดับที่ 3 ด้วยเช่นกัน การครอบครองพระเครื่องเพื่อช่วยบันดาลโชคลาภ โชคดีในการทำการต่างๆ และมีพุทธคุณด้านต่างๆของพระสงฆ์ผู้สร้างพระเครื่อง มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญสูงสุดเป็นอันดับที่ 4 และการครอบครองพระเครื่องเพื่อช่วยบันดาลโชคลาภ โชคดีในการทำการต่างๆ และเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงเป็นชาวพุทธ มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญสูงสุดเป็นอันดับที่ 5 ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า สาเหตุหลักที่มีพระเครื่องไว้ในครอบครองนั้นก็เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยสร้างกำลังใจ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตรายทั้งปวงให้แคล้วคลาด เพื่อช่วยบันดาลโชคลาภ โชคดีในการทำการต่างๆ และมีพุทธคุณด้านต่างๆของพระสงฆ์ผู้สร้าง และเพื่อช่วยบันดาลโชคลาภ โชคดีในการทำการต่างๆ และเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงว่าเป็นชาวพุทธ

จากตาราง 6 พบว่า การนับถือพระเครื่องสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา รองลงมาคือ การนับถือพระเครื่องไม่สอดคล้องกับหลักคำสอน และไม่แน่ใจว่า การนับถือพระเครื่องนั้นสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นว่าการนับถือพระเครื่องสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่การอธิษฐานขอให้พระเครื่องคุ้มครองสอดคล้องกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือไม่นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่สอดคล้องกับหลักคำสอน จะเห็นว่าข้อมูลดังกล่าวมีความแตกต่างกันในแง่ *ความเชื่อ* กับ *การนับถือ* ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความเชื่อเรื่องพระเครื่องของชาวพุทธส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบันสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาหรือไม่ ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

จากตาราง 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เคยมีประสบการณ์หรือได้พบกับความศักดิ์สิทธิ์ อธิฤทธิ์จากพระเครื่องมีเป็นจำนวนมาก รองลงมาคือไม่เคยมีประสบการณ์หรือได้พบกับความศักดิ์สิทธิ์ อธิฤทธิ์จากพระเครื่อง รองลงมาอีกคือ ไม่แน่ใจว่า เคยมีประสบการณ์หรือได้พบกับความศักดิ์สิทธิ์ อธิฤทธิ์จากพระเครื่อง ซึ่งในจำนวนนี้มีผู้ไม่ตอบแบบสอบถามจำนวน 45 คน

จากตารางวิจัยข้อมูลเบื้องต้นในตารางที่ 19 แสดงถึงจำนวน ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระเครื่อง ซึ่งปรากฏผลดังนี้

พระเครื่องมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถป้องกันอันตรายทั้งปวง ช่วยให้แคล้วคลาด ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 49 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 เห็นด้วย 132 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5 ไม่แน่ใจ 83 คน คิดเป็นร้อยละ 29.2 ไม่เห็นด้วย 15 คน คิดเป็นร้อยละ 5.3 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.872

พระเครื่องมีความศักดิ์สิทธิ์ในด้านเมตตามหานิยม ช่วยให้ทำมาค้าขึ้น มีโชคลาภ ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 40 คน คิดเป็นร้อยละ 14.1 เห็นด้วย 126 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 ไม่แน่ใจ 91 คน คิดเป็นร้อยละ 32 ไม่เห็นด้วย 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.876

พระเครื่องมีความศักดิ์สิทธิ์ ขึ้นอยู่กับพระเกจิที่เป็นผู้สร้าง ให้เกิดอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เป็นเครื่องรางในด้านต่างๆได้ ผลการวิจัยพบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง 34 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 เห็นด้วย 119 คน คิดเป็นร้อยละ 41.9 ไม่แน่ใจ 92 คน คิดเป็นร้อยละ 32.4 ไม่เห็นด้วย 33 คน คิดเป็นร้อยละ 11.6 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.923

ด้านพุทธคุณ อิทธิฤทธิ์ ที่บรรจุอยู่ในพระเครื่องเป็นเรื่องจริง ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 37 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 เห็นด้วย 110 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1 ไม่แน่ใจ 119 คน คิดเป็นร้อยละ 42.3 ไม่เห็นด้วย 13 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.7 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.801

จากความคิดเห็นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อเรื่อง ความศักดิ์สิทธิ์จากพระเครื่อง ทั้งด้านที่สามารถป้องกันอันตรายได้ มีเมตตามหานิยม ช่วยให้ทำมาค้าขึ้น พระที่เป็นผู้สร้างทำให้เกิดอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ บรรจุอยู่ในพระเครื่องเป็นเรื่องจริง เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ประมาณร้อยละ 50 ขึ้นไป มีความคิดเห็นว่า เห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง นั้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่ง มีความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัด

พระเครื่องมีความเป็นศิลปะ เป็นพุทธศิลป์ ที่มีคุณค่าทางโบราณคดีและมีประวัติความเป็นมา ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 116 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 เห็นด้วย 142 คน คิดเป็นร้อยละ 50.2 ไม่แน่ใจ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1 ไม่เห็นด้วย 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.70 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.679

ชาวพุทธ หรือพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย สมควรแขวนหรือ มีพระเครื่องไว้ครอบครอง ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 41 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 เห็นด้วย 145 คน คิดเป็นร้อยละ

51.2 ไม่แน่ใจ 75 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 ไม่เห็นด้วย 18 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.29 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.843

พระเครื่องช่วยสร้างกำลังใจ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจได้จริง ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 89 คน คิดเป็นร้อยละ 61.8 เห็นด้วย 176 คน คิดเป็นร้อยละ 31.2 ไม่แน่ใจ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 ไม่เห็นด้วย 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.627

พระเครื่องทำให้ระลึกถึงพระศาสดา พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ได้ ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 67 คน คิดเป็นร้อยละ 23.6 เห็นด้วย 169 คน คิดเป็นร้อยละ 59.5 ไม่แน่ใจ 41 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4 ไม่เห็นด้วย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.1 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.730

จากความคิดเห็นดังกล่าว พระเครื่องมีความเป็นศิลปะ เป็นพุทธศิลป์ ที่มีคุณค่าทางโบราณคดี พุทธศาสนิกชนทั้งหลายสมควรชวนหรือมีพระเครื่องไว้ครอบครอง ช่วยสร้างกำลังใจ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจได้จริง ทำให้ระลึกถึงพระศาสดา พระธรรม คำสั่งสอนของพระองค์ได้ เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ประมาณร้อยละ 60 ขึ้นไปจะเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างดังกล่าว เห็นคุณค่าของพระเครื่องทางด้านจิตใจอย่างเห็นได้ชัด

พระเครื่องช่วยแสดงฐานะทางสังคมได้ ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 16 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7 เห็นด้วย 68 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 ไม่แน่ใจ 105 คน คิดเป็นร้อยละ 37.4 ไม่เห็นด้วย 62 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 30 คน คิดเป็นร้อยละ 10.7 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.056

การห้อยพกมีพระเครื่องเป็นไปตามสมัยนิยมเท่านั้น ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.2 เห็นด้วย 52 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 ไม่แน่ใจ 87 คน คิดเป็นร้อยละ 31.0 ไม่เห็นด้วย 106 คน คิดเป็นร้อยละ 37.7 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 27 คน คิดเป็นร้อยละ 9.6 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.988

จากความคิดเห็นดังกล่าว พระเครื่องช่วยแสดงฐานะทางสังคมได้และการห้อย พกและมีพระเครื่องเป็นไปตามสมัยนิยมเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเพียงร้อยละ 20 – 30 ที่เห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง นั้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมิได้เห็นว่าพระเครื่องเป็นวัตถุสิ่งของที่แสดงฐานะทางสังคมได้ เจกเช่นเพื่อแสดงคุณค่าเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจได้

พระเครื่องเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาหรือพระเครื่องเป็นอุเทสิกเจดีย์ ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 35 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 เห็นด้วย 152 คน คิดเป็นร้อยละ 54.3 ไม่แน่ใจ 75 คน คิดเป็นร้อยละ 26.8 ไม่เห็นด้วย 16 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.7 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.781

พระเครื่องถูกสร้างขึ้น เพื่อสืบทอดพระศาสนาตามความเชื่อพุทธทำนาย ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 24 คน คิดเป็นร้อยละ 8.6 เห็นด้วย 104 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 ไม่แน่ใจ 121 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 ไม่เห็นด้วย 26 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.831

จากความคิดเห็นดังกล่าว พระเครื่องเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาหรือพระเครื่องเป็นอูเทสิกเจดีย์ และพระเครื่องถูกสร้างขึ้นเพื่อสืบทอดพระศาสนาตามความเชื่อพุทธทำนาย เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ประมาณร้อยละ 40 ขึ้นไป จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ถึงครึ่งที่เชื่อว่าพระเครื่องเป็นสัญลักษณ์เพื่อสืบทอดพระศาสนา

การสร้างพระเครื่อง เป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ผลการวิจัยพบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 เห็นด้วย 81 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6 ไม่แน่ใจ 142 คน คิดเป็นร้อยละ 50.2 ไม่เห็นด้วย 45 คน คิดเป็นร้อยละ 15.9 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.84 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.796

อภินิหารหรืออิทธิฤทธิ์ต่างๆของพระเครื่อง เป็นเรื่องมงายไร้สาระ และไม่เป็นเรื่องจริง ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 เห็นด้วย 32 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4 ไม่แน่ใจ 110 คน คิดเป็นร้อยละ 39.3 ไม่เห็นด้วย 103 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 30 คน คิดเป็นร้อยละ 10.7 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.893

จากความคิดเห็นดังกล่าว การสร้างพระเครื่อง เป็นการอุทิศส่วนกุศล และเป็นเรื่องมงายไร้สาระ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่งน้อยมาก ประมาณเพียงแค่ร้อยละ 10-30 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งมีความเชื่อว่าพระเครื่องเป็นเรื่องจริงที่ไม่มงายอย่างเห็นได้ชัด

พระเครื่องทำให้ท่านเชื่อมั่น และเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 39 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 เห็นด้วย 155 คน คิดเป็นร้อยละ 54.8 ไม่แน่ใจ 62 คน คิดเป็นร้อยละ 21.9 ไม่เห็นด้วย 21 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.29 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.872

พระเครื่องมีส่วนช่วยให้ท่านสนใจเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนามากขึ้น ทั้งในด้านธรรมะ คำสอน การรักษาศีล การบริจาค ทำทาน เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 54 คน คิดเป็นร้อยละ 19.1 เห็นด้วย 132 คน คิดเป็นร้อยละ 46.6 ไม่แน่ใจ 72 คน คิดเป็นร้อยละ 25.4 ไม่เห็นด้วย 20 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.26 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.907

พระเครื่องมีส่วนสำคัญในการที่ท่านเลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 46 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 เห็นด้วย 154 คน คิดเป็นร้อยละ 54.8 ไม่แน่ใจ

54คน คิดเป็นร้อยละ 19.2 ไม่เห็นด้วย 21 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 6คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.890

จากความคิดเห็นดังกล่าว พระเครื่องทำให้ท่านเชื่อมั่นและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีส่วนช่วยให้ท่านสนใจเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนามากขึ้น และมีส่วนสำคัญในการที่ท่านเลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ประมาณร้อยละ 60 ขึ้นไป จะเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง นั้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่ง มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา สนใจเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนา รวมถึงผลการสำรวจในข้อนี้ ซึ่งชี้ชัดว่าพระเครื่องมีบทบาทและอิทธิพลต่อความเลื่อมใส และศรัทธาในพระพุทธศาสนา

การปลุกเสกพระเครื่อง เป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และขัดต่อพระธรรมวินัย และเป็นการอวดอุตริมนุชธรรม ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 14 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 เห็นด้วย 60 คน คิดเป็นร้อยละ 21.3 ไม่แน่ใจ 133 คน คิดเป็นร้อยละ 47.2 ไม่เห็นด้วย 64 คน คิดเป็นร้อยละ 22.7 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.893

การมีพระติดอยู่กับตัวแล้ว ก็เป็นเรื่องประเสริฐ มีบุญญาธิการ แคล้วคลาด มีเมตตามหานิยม แล้วการถือศีลปฏิบัติธรรมก็เป็นเรื่องรองไม่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9 เห็นด้วย 39 คน คิดเป็นร้อยละ 13.9 ไม่แน่ใจ 49 คน คิดเป็นร้อยละ 17.4 ไม่เห็นด้วย 106 คน คิดเป็นร้อยละ 37.7 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 76 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.7 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.126

จากความคิดเห็นดังกล่าว การปลุกเสกพระเครื่องเป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักคำสอนพระพุทธศาสนาการมีพระติดอยู่กับตัวแล้ว เป็นสิ่งที่ประเสริฐมีบุญญาธิการ แคล้วคลาด มีเมตตามหานิยมแล้วการถือศีลปฏิบัติธรรมก็เป็นเรื่องรองไม่จำเป็นในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่งเพียงแค่อ้อยู่ 10 – 30 เท่านั้น นั้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีความเชื่อเรื่องการปลุกเสกพระเครื่องว่าเป็นเรื่องที่ไม่ขัดต่อหลักคำสอนพระพุทธศาสนา และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 40 เห็นว่าการปลุกเสกพระเครื่องขัดต่อหลักคำสอนพระพุทธศาสนา

3. ผลการวิจัย ทศนคติเกี่ยวกับพระเครื่อง ในด้านพานิชย์หรือในเชิงพุทธพานิชย์

จากตารางวิจัยข้อมูลเบื้องต้นในตารางที่ 20 แสดงจำนวน ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ ทศนคติเกี่ยวกับพระเครื่องในด้านพานิชย์ หรือในเชิงพุทธพานิชย์ ซึ่งปรากฏผลดังนี้

การเช่าพระอาจมีมูลค่าหลายล้านบาทขึ้นอยู่กับความนิยมและความเชื่อมั่น เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 46 คน คิดเป็นร้อยละ 15.9 เห็นด้วย 148 คน คิดเป็นร้อยละ

51.0 ไม่แน่ใจ 48 คนคิดเป็นร้อยละ 16.6 ไม่เห็นด้วย 31คนคิดเป็นร้อยละ10.7 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 17 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.4 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.061

พระเครื่องในปัจจุบันมีการโฆษณา การจัดจำหน่ายในสื่อต่างๆอย่างแพร่หลายเช่น ทาง สื่อโทรทัศน์ วิทยุ วารสาร หนังสือพิมพ์ ใบปลิว แคตตาล็อกสินค้า ฯลฯ ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วย อย่างยิ่ง 31 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9 เห็นด้วย 114 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 ไม่แน่ใจ 56 คน คิด เป็นร้อยละ 19.6ไม่เห็นด้วย 58 คน คิดเป็นร้อยละ20.4 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 26 คน คิดเป็นร้อยละ 9.1 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.164

วัด หรือ หน่วยงานสาธารณกุศลต่างๆ ปัจจุบันนิยมสร้างพระเครื่อง เพื่อจัดจำหน่ายใน การหารายได้เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สร้างถาวรวัตถุ การบูรณะซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง ทุนการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 43 คน คิดเป็นร้อยละ 14.9 เห็นด้วย 167 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 ไม่แน่ใจ 52 คน คิดเป็นร้อยละ18.0 ไม่เห็นด้วย 22 คน คิดเป็นร้อยละ7.6 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.858

การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และอ้างพุทธคุณ เพื่อให้ได้ยอดจำหน่ายพระเครื่องเป็น จำนวนมากนั้น มีเกิดขึ้นจริงอย่างแพร่หลายในสังคมไทยปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่าง ยิ่ง 39 คน คิดเป็นร้อยละ 13.6 เห็นด้วย 117 คน คิดเป็นร้อยละ 40.9 ไม่แน่ใจ 39 คน คิดเป็นร้อย ละ 13.6 ไม่เห็นด้วย 69 คน คิดเป็นร้อยละ 24.1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 22 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ1.194

การสร้างพระเครื่อง เพื่อหารายได้ในแง่การกุศล หรือทำนุบำรุงด้านศาสนา สาธารณ กุศลไม่เป็นเรื่องเสียหาย และไม่ขัดต่อหลักคำสอนของพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วย อย่างยิ่ง 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 เห็นด้วย 135 คน คิดเป็นร้อยละ 47.0 ไม่แน่ใจ 81 คน คิดเป็น ร้อยละ 28.2 ไม่เห็นด้วย 38คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.939

วงการพระเครื่องได้ขยายความนิยมสู่ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ ทั้งนักเรียน-นักศึกษา ชาวต่างชาติ อย่างแพร่หลาย ต่างจากสังคมไทยในอดีตที่อยู่ในแวดวงจำกัดหรือบางอาชีพ ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 30 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 เห็นด้วย 169 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1 ไม่แน่ใจ 68 คน คิดเป็นร้อยละ 23.8 ไม่เห็นด้วย 17 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 ไม่เห็นด้วยอย่าง ยิ่ง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.7 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.756

ในแวดวงการจัดจำหน่ายพระเครื่องมีมิชชันนารีแฝงตัวเพื่อหวังผลประโยชน์อยู่จริงใน สังคม เช่น มีการสร้างพระเครื่องปลอม การรวมกลุ่มเป็นการเอื้อผลประโยชน์ทางธุรกิจกันเอง ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 105 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 เห็นด้วย 103 คน คิดเป็นร้อยละ

36.1 ไม่แน่ใจ 40 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 ไม่เห็นด้วย 21 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 16 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.09 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.143

การซื้อขาย-แลกเปลี่ยนพระเครื่องสามารถสร้างกำไร เป็นรายได้ที่ดีมากกว่าผู้ที่สะสม และผู้อยู่ในแวดวงพระเครื่อง ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 40 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 เห็นด้วย 138 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 ไม่แน่ใจ 74 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6 ไม่เห็นด้วย 27 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.957

การซื้อขาย-แลกเปลี่ยนพระเครื่องมีผลกระทบทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมความศรัทธา ในแง่ภาพลักษณ์ เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 29 คน คิดเป็นร้อยละ 10.1 เห็นด้วย 110 คน คิดเป็นร้อยละ 38.3 ไม่แน่ใจ 98 คน คิดเป็นร้อยละ 34.1 ไม่เห็นด้วย 43 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.943

การนำเสนอเรื่องราวของพระเครื่อง ในแง่อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ และความศักดิ์สิทธิ์เป็นการเบี่ยงเบนหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อโน้มน้าวในการจำหน่าย ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 37 คน คิดเป็นร้อยละ 12.9 เห็นด้วย 113 คน คิดเป็นร้อยละ 39.4 ไม่แน่ใจ 83 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 ไม่เห็นด้วย 47 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.991

ในแง่การค้าขายจำหน่ายพระเครื่อง หรือเชิงพุทธพาณิชย์นั้น ไม่ช่วยในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 44 คน คิดเป็นร้อยละ 5.3 เห็นด้วย 118 คน คิดเป็นร้อยละ 41 ไม่แน่ใจ 77 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 ไม่เห็นด้วย 42 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.998

การเช่าหาพระเครื่องนั้นเป็นสิทธิของผู้บริโภค หรือผู้ที่นิยมไม่มีผลกระทบใดๆต่อความเชื่อหรือความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 24 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3 เห็นด้วย 153 คน คิดเป็นร้อยละ 53.1 ไม่แน่ใจ 70 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3 ไม่เห็นด้วย 33 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.903

วัด และหน่วยงานสาธารณะควรมีบทบาทในการดูแล การจัดสร้างและการจัดจำหน่ายพระเครื่องให้อยู่ในเจตนารมณ์ เพื่อสาธารณะประโยชน์มิใช่การค้ากำไร ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 77 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 เห็นด้วย 148 คน คิดเป็นร้อยละ 51.4 ไม่แน่ใจ 51 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 ไม่เห็นด้วย 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.794

ในสถานการณ์ปัจจุบันหน่วยงานด้านศาสนาของไทยและหน่วยงานของรัฐ ควรเข้ามาควบคุมการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือเช่าพระเครื่องในท้องตลาดทั่วไปด้วย ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 48 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 เห็นด้วย 117 คน คิดเป็นร้อยละ 40.6 ไม่แน่ใจ 70 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3 ไม่เห็นด้วย 40 คน คิดเป็นร้อยละ 13.9 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 13 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.066

เราควรสนับสนุนวัดหรือองค์การสาธารณะได้จัดสร้างและจำหน่ายพระเครื่องเป็นจำนวนมาก ผลการวิจัยพบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง 34 คน คิดเป็นร้อยละ 11.8 เห็นด้วย 89 คน คิดเป็นร้อยละ 30.8 ไม่แน่ใจ 82 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 ไม่เห็นด้วย 67 คน คิดเป็นร้อยละ 23.2 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 17 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.101

จากความคิดเห็นดังกล่าวในส่วนทัศนคติเกี่ยวกับพระเครื่องในด้านพาณิชย์ หรือในเชิงพุทธพาณิชย์ เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ประมาณร้อยละ 50 ขึ้นไป จะเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง นั้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดจำหน่าย เพื่อหารายได้และหวังผลประโยชน์จากพระเครื่อง เป็นจำนวนมากอย่างเห็นได้ชัด ในส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับ การซื้อขาย-แลกเปลี่ยนพระเครื่องมีผลกระทบทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมความศรัทธาในแง่ภาพลักษณ์ ในแง่การค้าขายจำหน่ายพระเครื่อง หรือเชิงพุทธพาณิชย์นั้นไม่ช่วยในการสืบทอดพระพุทธรศาสนา กลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 40 ขึ้นไป จะเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง นั้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ถึงครึ่ง มีความคิดเห็นเสื่อมความศรัทธาในแง่ภาพลักษณ์ ในแง่การค้าขายจำหน่ายพระเครื่องในระดับปานกลางถึงค่อนข้างชัดเจน